

Jan Gurba

Kultura wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F, Nauki Filozoficzne i Humanistyczne 28, 83-94

1973

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN — POLONIA

VOL. XXVIII, 5

SECTIO F

1973

Instytut Historii
Wydziału Humanistycznego UMCS

Jan GURBA

Kultura wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej*

Культура воłyньско-люблінської расписної кераміки

Die Kultur der weißgemalten Keramik von Wolhynien
und von der Lubliner Hochebene

Postawienie przez A. Żakiego pytania „czy istnieje kultura południowo-morawskiej ceramiki malowanej”¹ zmusiło badaczy do zwrócenia szczególnej uwagi na kultury polskiego neolitu związane dotychczas z kręgiem naddunajskim. Po szczegółowych badaniach i opracowaniach (zwłaszcza Z. Podkowińskiej², S. Noska³, J. K. Kozłowskiego⁴ i J. Kamińskiej⁵), wydaje się rozwiązywać zagadnienie kultury lendzielskiej, genezy poszczególnych jej grup i ich periodyzacji⁶. Niejasno przedstawia się jednak na-

* Rozszerzony tekst komunikatu pt. *La culture de la céramique peinte sur le plateau de Lublin et sur Wolhynie*, wygłoszonego w III Sekcji VIII Międzynarodowego Kongresu Nauk Prahistycznych i Protohistorycznych w Belgradzie dn. 11 września 1971 r.

¹ A. Żaki: *Czy istnieje południowo-morawska kultura ceramiki malowanej*, „Sprawozdania z czynności i posiedzeń PAU” 1951, t. 52, s. 662—665; *idem*: *Krytyczny przegląd archeologii Małopolski. Wybrane zagadnienia*, „Sprawozdania z posiedzeń Komisji Oddziału PAN w Krakowie” 1959, s. 153—154.

² Z. Podkowińska: *Pierwsza charakterystyka stanowiska eneolitycznego na polu Grodzisko I we wsi Złota, pow. Sandomierz*, „Wiadomości Archeologiczne” 1953, t. 19, s. 1—53.

³ S. Nosek: *Kultura wstęgowej ceramiki malowanej na Lubelszczyźnie*, „Światowit” 1955, t. 21, s. 125—137; *idem*: *Z najnowszych badań nad neolitem Małopolski* [w:] *Studia i materiały do badań nad neolitem Małopolski*, Wrocław—Warszawa—Kraków 1964, s. 14—15.

⁴ J. K. Kozłowski: *Próba klasyfikacji materiałów zaliczanych do kultury lendzielskiej i nadcisańskiej w Polsce Południowej*, „Archeologia Polski” 1966, t. 11, s. 7—27; *idem*: *Niekotóre woprosy otnositelnoj chronologii neolita jużnoj Polshi*, „Sowetskaja Archieologija” 1967, nr 4, s. 183—184.

⁵ J. Kamińska: *Z badań nad kulturą lendzielską w Małopolsce*, „Archeologia Polski” 1967, t. 12, s. 256—279.

⁶ J. Kamińska, J. K. Kozłowski: *The Lengyel and Tisza Cultures* [w:] *The Neolithic in Poland*, Wrocław—Warszawa—Kraków 1970, s. 76—143.

dal sprawa kultury z ceramiką niekiedy białomalowaną występującą na obszarze wyżyn lessowych między wschodnim skrawkiem Wyżyny Sandomierskiej, na Wyżynie Lubelskiej, Wołyniu i Wschodnim Roztoczu po północno-zachodni skrawek Podola (ryc. 1)⁷ z reprezentatywnymi stanowiskami w Złotej⁸ i w Strzyżowie (ryc. 2)⁹. Na forum międzynarodowym materiały tej kultury przedstawił W. Antoniewicz już w 1962 r.¹⁰, a ostatnio J. N. Zacharuk dokonał podsumowania związanych z nią zjawisk na Ukrainie¹¹. Niektóre naczynia tej kultury (Jaszców, Zimne) zdobione są ornamentem geometrycznym malowanym przy zastosowaniu farb olejnych (ryc. 3).¹² Opracowania oczekują materiały krzemienne tej kultury, o silnym obliku eneolitycznym¹³, wcale nie tak rzadkie, jak wydawało się jeszcze w 1959 r.¹⁴

Chaos terminologiczny związany z jej nazwą (kultura południowo-morawskiej ceramiki malowanej, k. ceramiki wstęgowej malowanej, k. ceramiki późnowstęgowej, k. nadcisańska, k. lendzielska), wskazuje, że mimo zgromadzenia dużej ilości materiału faktycznego, zagadnienie przede wszystkim pochodzenia tej kultury nie przedstawia się dostatecznie jasno, a materiał ten wskazuje na równoczesne związki z wymienionymi kręgami kulturowymi. Dotychczasowe jednak próby jej genetycznego powiązania z kulturami kręgu naddunajskiego wykazują, że nie tylko tam należy szukać źródeł jej pochodzenia.

⁷ T. Sulimirski: *Polska Przedhistoryczna*. Cz. I, Londyn 1956, s. 137; Cz. II, Londyn 1957—1958, s. 221—224; J. Kowalczyk: *Niektóre problemy polskiego neolitu w świetle nowych badań*, „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, Seria Archeologiczna” 1963, t. 10, s. 67—68.

⁸ Podkowińska: *op. cit.*; D. Rauhut: *Settlements and Cemeteries at Złota District Sandomierz*, „Archaeologia Polona” 1964, t. 4, s. 152—164.

⁹ Z. Podkowińska: *Badania w Strzyżowie, pow. Hrubieszów, woj. Lublin, w latach 1935—1937 oraz 1939*, „Archeologia Polski” 1960, t. 4, s. 152—164.

¹⁰ W. Antoniewicz: *Kultury neolityczne z ceramiką malowaną w Polsce*, „Sprawozdania z prac naukowych Wydziału Nauk Społecznych PAN” 1962, t. 5, z. 4, s. 3—16; przedruk w „Actes du colloque de civilisations Balkaniques...”, Sinaia 1962, s. 82—83. Por. też J. Gurba: *Groby ludu z ceramiką wstęgową malowaną w Moniatyczach Kolonii, pow. Hrubieszów*, „Studia Archeologiczne” 1967, t. 2, s. 149—154.

¹¹ J. N. Zacharuk: *Pamiatky kultury piznostriczkovoji rozpysnoji keramiky* [w:] *Archeologija Ukrajinśkoji RSR*, t. I, Kyjiv 1971, s. 216—219.

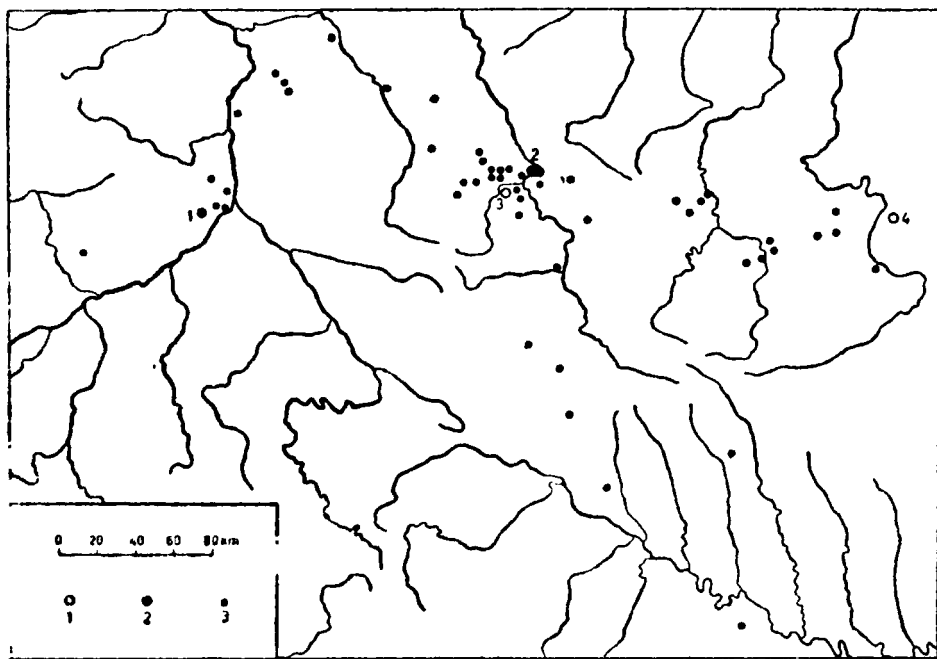
¹² J. Gurba, J. Jasiński: *Zniszczone cmentarzysko tzw. kultury ceramiki wstęgowej malowanej w Ornatowicach, pow. Hrubieszów*, „Wiadomości Archeologiczne” 1963, t. 29, s. 362; Zacharuk: *op. cit.*, s. 219.

¹³ A. Dzieduszycka-Machnikowa: *Przełom między neolitem a eneolitem w świetle badań nad krzemieniarstwem*, „Sprawozdania Archeologiczne” 1970, t. 22, s. 462.

¹⁴ Sulimirski: *op. cit.*, s. 223.

Ostatnio A. Gardawski¹⁵ przedstawił hipotezę o wschodnim, w stosunku do obszaru jej rozprzestrzenienia, pochodzeniu tej kultury. Co prawda już S. Nosek¹⁶ upatrywał na Pobużu pierwotne centrum tej kultury, lecz nie zwracał dostatecznej uwagi na jej wschodnie nawiązania.

Niezwykle interesująco przedstawia się bowiem próba powiązań kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej z innymi kulturami. Częste występowanie w zespołach kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej materiału krzemiennego o charakterze mezolitycznym każe wiązać ją ze starszym miejscowym podłożem.¹⁷ Niektóre formy ceramiki (którą

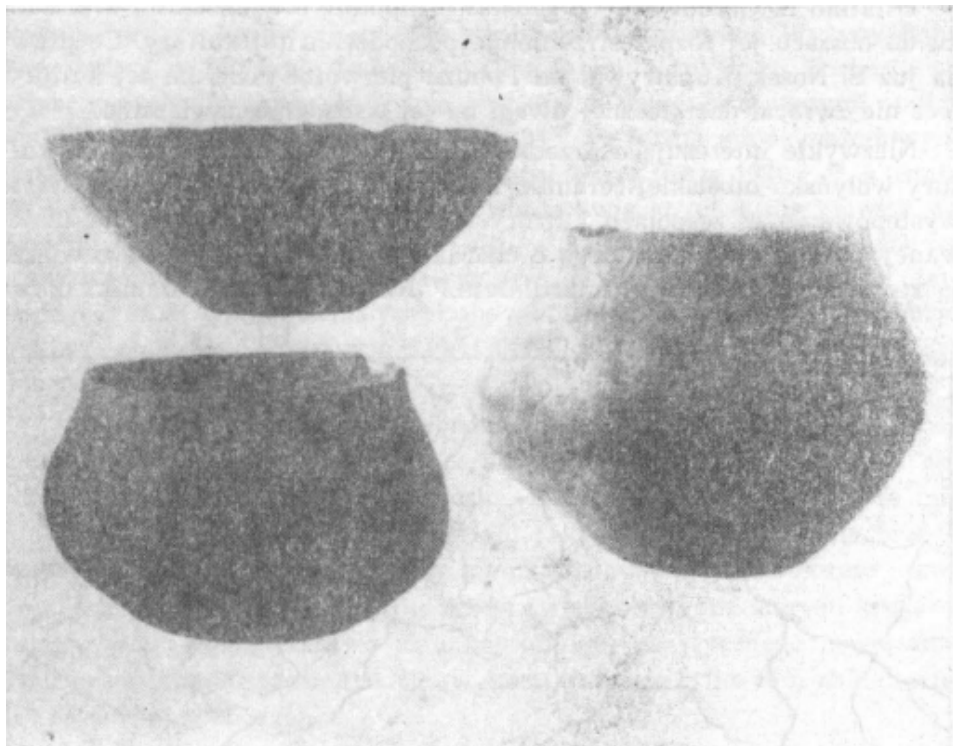
Ryc. 1. Mapa stanowisk kultury lubelsko-wołyńskiej ceramiki malowanej: 1 — Złota, 2 — Strzyżów, 3 — Werbkowice, 4 — Hoszcza
Die Fundplätze der Kultur der Lublin — Wolhynien gemalten Keramik

ze względu na cechy technologiczne można podzielić na dwie grupy — naczynia o powierzchni gładkiej, lśniącej i o powierzchni szorstkiej) posiadają wyraźne podobieństwa z naczyniami kultury ceramiki wstęgowej rytej. Gлина użyta do wyrobu naczyń o szorstkiej powierzchni posiada

¹⁵ A. Gardawski: *Niektóre zagadnienia osadnictwa neolitycznego na ziemiach polskich*, „Studia z Dziejów Osadnictwa” 1969, t. 6, s. 24—25.

¹⁶ Nosek: *Kultura...*, s. 137.

¹⁷ Podkowińska: *Pierwsza...*, s. 6.

Ryc. 2. Strzyżów, pow. Hrubieszów. Naczynia kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej (wg Z. Podkowińskiej, 1960)

Strzyżów, pow. Hrubieszów. Die Gefäße der Kultur der Lublin-Wolhynien gemalten Keramik (nach Z. Podkowińska, 1960)

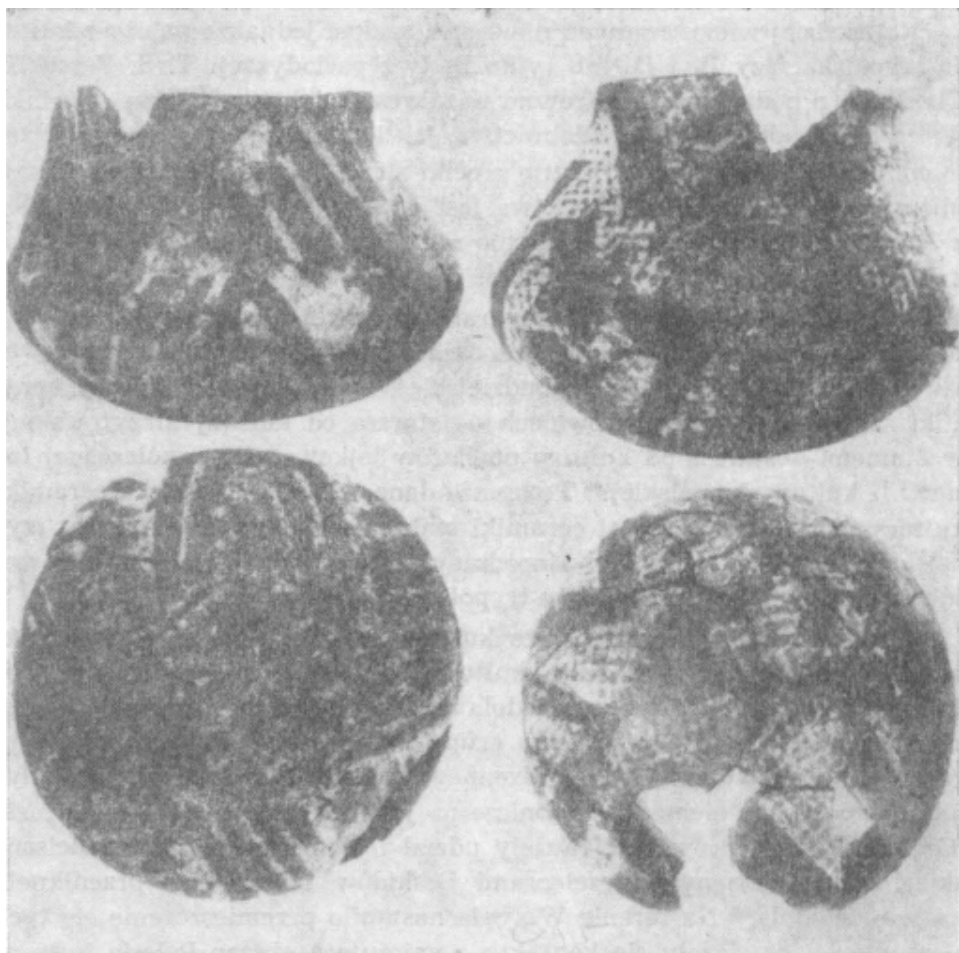
podobne cechy technologiczne, jak u cienkościennych naczyń kultury ceramiki wstęgowej rytej.¹⁸ Na typologiczne nawiązania do naczyń kultury ceramiki wstęgowej klutej już dawno zwracała uwagę M. Stekla-Zapotocka¹⁹, na bliskie zaś pokrewieństwa z kulturą nadcisańską Z. Podkowińska²⁰. A. Gardawski²¹ stwierdził oddziaływanie kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej na polską grupę kultury grzebykowej. L. Gajewski zwrócił nadto uwagę na nadzwyczaj bliskie podobieństwa cech technologicznych cienkościennych naczyń polskiej grupy kultury ceramiki

¹⁸ L. Gajewski, J. Gurba: *Uwagi o chronologii eneolitu na Wyżynie Lubelskiej*, „Przegląd Lubelski” 1965, t. 1, s. 32—33.

¹⁹ M. Stekla: *Zur Strichbandkeramik in Polen* [w:] *Epitymbion Roman Haken*, Pragae 1958, s. 19.

²⁰ Podkowińska: *op. cit.*, s. 46—47.

²¹ A. Gardawski: *Zagadnienie kultury „ceramiki grzebykowej” w Polsce*, „Wiadomości Archeologiczne” 1958, t. 25, s. 305.

Ryc. 3. Zimne, rej. Włodzimierz. Zdobione białą farbą naczynia kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej (wg J. N. Zacharuka, 1971)

Zimne, rej. Włodzimierz. Das weißgemalte Gefäß der Kultur der Lublin-Wolhynien gemalten Keramik (nach J. N. Zacharuk, 1971)

grzebykowej o silnie gładzonej, błyszczącej powierzchni i słabo schudzonej glinie²² do cienkościennych o błyszczącej powierzchni naczyń kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej (Trójnia). J. Kowalczyk, który po raz pierwszy w literaturze przedmiotu zwrócił uwagę na tę grupę naczyń u kultury ceramiki grzebykowej, podkreślił jej nawiązania z Południem, szukając ich jednak u kultury tryпольskiej.²³

²² J. Kowalczyk: *Początki neolitu na ziemiach Polski*, „Wiadomości Archeologiczne” 1969, t. 34, s. 31. Por. E. Kempisty, J. Gurba: *Z zagadnień początków neolitu polskiego*, „Wiadomości Archeologiczne” 1971, t. 36, s. 38.

²³ J. Kowalczyk: *Zmierzch epoki kamienia*, Wrocław—Warszawa—Kra-ków—Gdańsk 1971, s. 140.

Najbardziej wielostronnych nawiązań, szukać jednakże należy z kulturą trypolską fazy B₁ i B₂ lub tylko B₁ (wg periodyzacji T. S. Passek).²⁴ Chodzi tu o podobieństwa zarówno w zakresie niektórych form ceramiki, jej cech technologicznych i zdobnictwa, jak i w zakresie inwentarza krzemiennego (noże i wióry, trójkątne grociki strzał łuku itp.). Jednym z najbliższych przykładów podobieństwa jest wielokrotnie publikowane naczynie z Zawiszni, co do którego do dziś nie ma zgody, do materiałów której z obu kultur należy je zaliczyć.²⁵

Przy pomocy obserwacji stratygrafii pionowej stwierdzono w Złotej, że interesująca nas kultura jest młodsza od kultury ceramiki wstęgowej klutej i starszej fazy kultury lendzielskiej, starsza zaś od kultury ceramiki sznurowej; w Raciborowicach — starsza od kultury strzyżowskiej, w Zimnem — starsza od kultury pucharów lejkowatych współczesnej fazie C II kultury trypolskiej.²⁶ Powyższe dane, a także znaleziska ceramiki kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej na osadzie kultury trypolskiej fazy B II — C I w Horodnicy, datują ją na koniec środkowej lub początek późnej fazy kultury trypolskiej.²⁷

W tym świetle wydaje się, że kultura wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej powstała na zrębie kultury ceramiki wstęgowej rytej, ze-pchniętej na Wołyn z terenu Podola przez inwazję rozprzestrzeniającej się kultury trypolskiej. O odcięciu grupy ludności kultury ceramiki wstęgowej rytej na Wołyniu od jej rdzennego obszaru świadczą między innymi anachroniczne elementy zdobnicze na jej naczyniach w młodszej fazie (Gródek).²⁸ W wędrówce tej wzięły udział i elementy kultury nadcisańskiej, która północnymi przełęczami Beskidów Wschodnich przeniknęła na teren Podola.²⁹ Na terenie Wołynia nastąpiło przemieszczenie się tych elementów i nawiązały się kontakty z zajmującą obszar Polesia kulturą ceramiki grzebykowo-nakłuwanej.

Kultura wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej rozprzestrzeniła się następnie na zachód, na teren Wyżyny Lubelskiej dochodząc do Wyżyny

²⁴ D. J. Tielegin: *O kulturno-territorial'nom členienii i periodizaciji nieolita Ukrainy i Bielorusii*, „Sowietskaja Archeologija” 1971, nr 2, s. 25.

²⁵ L. Kozłowski: *Zarys pradziejów Polski południowo-wschodniej* [w:] *Polska południowo-wschodnia*, t. 1, Lwów 1939, s. 85; J. Kostrzewski, W. Chmielewski, K. Jażdżewski: *Pradzieje Polski*, Wrocław—Warszawa—Kraków 1965, s. 110.

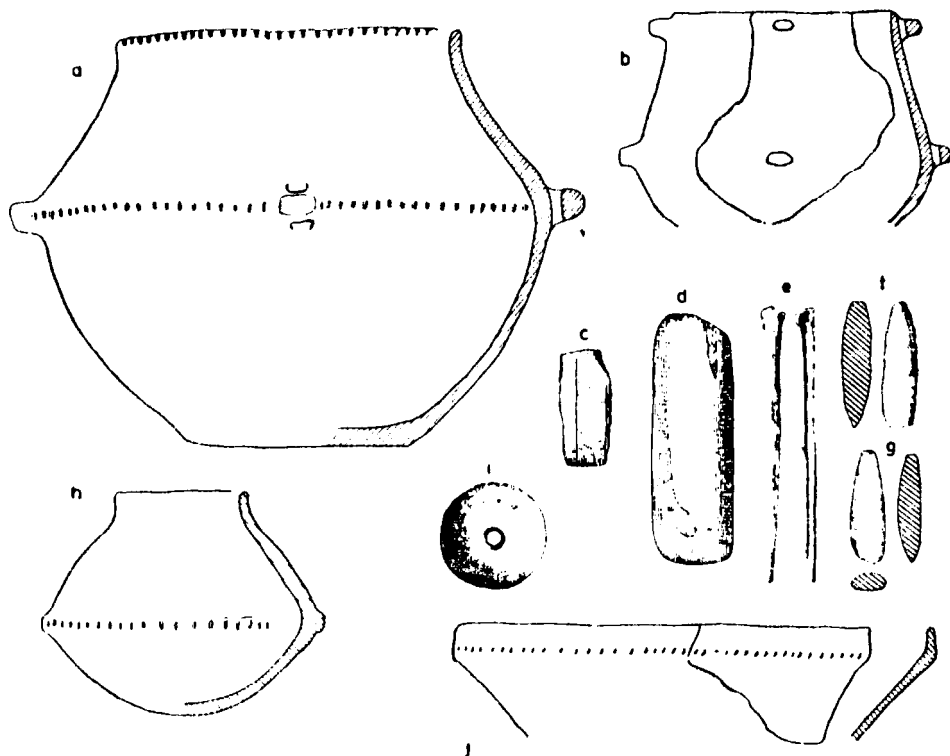
²⁶ Gajewski, Gurba: *op. cit.*, s. 30—39; Kamieńska, Kozłowski: *op. cit.*, s. 127; J. N. Zacharuk: *Woprosy chronologii kultur enieolita i ranniej bronzy Prikarpatija i Wołyni*, „Kratkije Soobszczienija IA”, 1962, v. 12, s. 50—51.

²⁷ Zacharuk: *Pamiatky...*, s. 219.

²⁸ A. Uzarowiczowa: *Wyniki badań we wsi Gródek Nadbużny, powiat Hrubieszów, w 1961 roku*, „Wiadomości Archeologiczne” 1964, t. 30, s. 429—455.

²⁹ Kozłowski: *op. cit.*, s. 127.

Sandomierskiej. Na Wyżynie Sandomierskiej pojawia się po okresie występowania tam intensywnego osadnictwa wczesnej fazy kultury lendzielskiej, można więc przypuszczać, że właśnie ona wstrzymała ekspansję osadniczą II fazy kultury lendzielskiej na te tereny. Kultura lendzielska zdołała przeniknąć na tereny zajęte przez osadnictwo kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej jedynie w sporadycznych wypadkach. Na Wyżynie Sandomierskiej występuje ona jedynie w Samborcu, na Wyżynie Lubelskiej w Werbkowicach (ryc. 4). Na wschód sięgała w ogromnym roz-

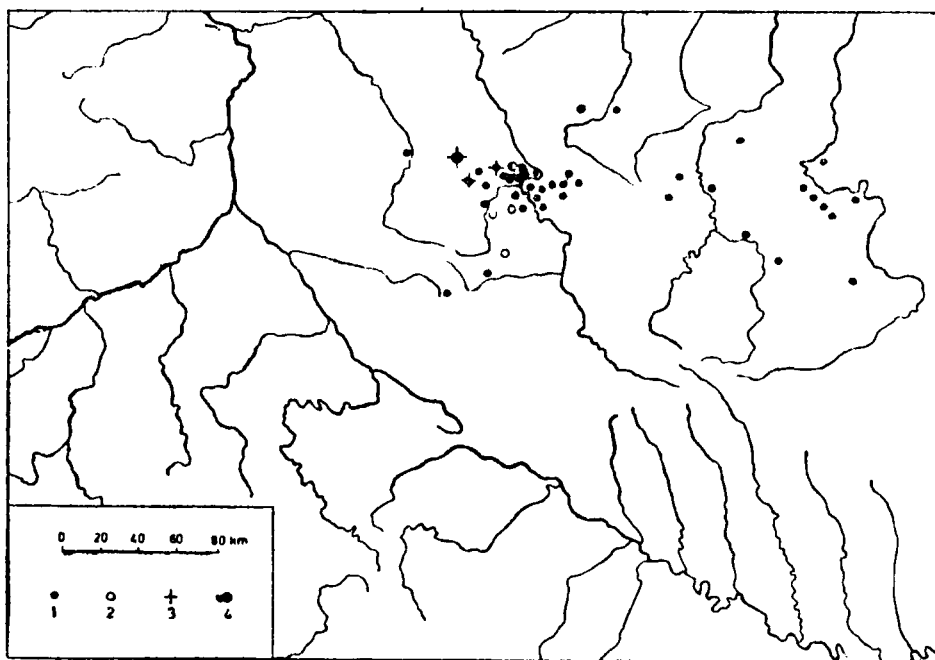

Ryc. 4. Werbkowice, pow. Hrubieszów. Materiały kultury lendzielskiej (wg. J. Głosika i W. Śladkowskiego, 1959 i J. Gurby, 1970)

Werbkowice, pow. Hrubieszów. Die Materialien der Lengyelyer Kultur (nach J. Głosik und W. Śladkowski 1959 und J. Gurba 1970)

proszaniu aż po dorzecze Horynia, dając podstawy do wyróżnienia grupy Hoszcza-Werbkowice (ryc. 5)³⁰, datowanej na fazy B₂ — C₁ kultury trypolskiej³¹, choć równocześnie istnieją przesłanki do wcześniejszego jej da-

³⁰ J. Gurba: *Najnowsze badania nad neolitem Lubelszczyzny*, „Rocznik Lubelski” 1970, t. 13, s. 179.

Ryc. 5. Mapa stanowisk kultury strzyżowskiej (wg J. Gurby, 1960 i J. Głosika, 1970 — uzupełniona); 1 — stanowiska kultury strzyżowskiej, 2 — groby bez ceramiki, 3 — znaleziska paciorków „fajansowych”, 4 — Horodysko, pow. Chełm

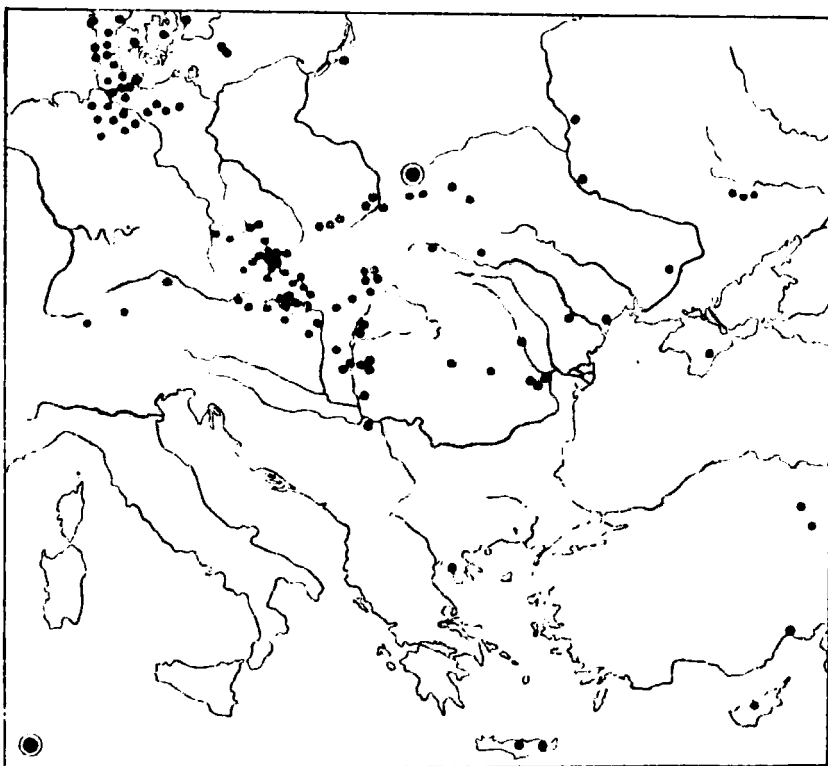
Die Fundplätze der Strzyżów Kultur (nach J. Gurba 1960 und J. Głosik 1970, ergänzt und erweitert); 1 — Die Fundplätze der Strzyżów Kultur, 2 — Die Gräber ohne Keramik, 3 — Die Fundplätze der Fayenceperlen, 4 — Horodysko, pow. Chełm

towania³². Kultura wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej zanika z chwilą rozprzestrzenienia się na zajmowanym przez nią terenie kultury pucharów lejkowatych i dalszej ekspansji kultury trypolskiej (w fazie C₁).

Pojawienie się kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej na Wołyniu związane było z ogromną atrakcyjnością tego terenu. Poza łatwo dostępnymi złożami świetnego surowca krzemienno, eksploatowano tu

³¹ Tielegin: *op. cit.*, s. 25.

³² J. N. Zacharuk: *Pamiętki typu Hoszcza — Wierbkowice* [w:] *Archaeologia Ukrainy RSR*, t. I, Kyjiv 1971, s. 216. Por. W. Hensel: *Polska starożytna*, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1973, s. 50, ryc. 31. Już po złożeniu pracy do druku ukazało się nowe opracowanie: J. Kamieńska: *Grupa malicka tzw. kultury nadcisańskiej w Małopolsce* [w:] *Z badań nad neolitem i wczesną epoką brązu w Małopolsce*, „Prace Komisji Archeologicznej” Nr 12, PAN Oddział w Krakowie, 1973, s. 65—106 (por. „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 27) inaczej przedstawiające pozycję kulturową i chronologiczną kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej i grupy Hoszcza — Wierbkowice, tam: „malickiej”. (Dopisek w korekcie).

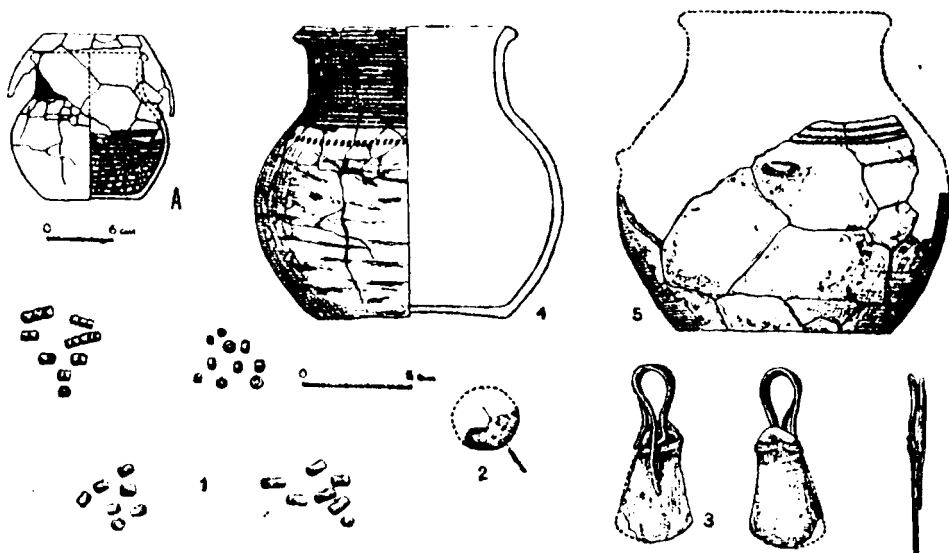
Ryc. 6. Mapa znalezisk paciorków „fajansowych” (wg T. Sulimirskiego, 1968 i A. Hardinga, 1968 — uzupełniona)

Die Fundplätze der Fayenceperlen (nach T. Sulimirski 1968 und A. Harding 1968, ergänzt und erweitert)

również łatwo dostępne dla pierwotnego górnika złoża miedzi.³³ Zabytki miedziane występują stosunkowo często w grobach kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej (m.in. zausznice z drutu lub taśmy — Strzyżów, Żuków), a znajomość metalurgii miedzianej została poświadczona znaleziskami w Złotej.³⁴ Również umiejętność wytopiania tego metalu

³³ S. Małkowski: *Z geologii Wołynia*, „Rocznik Wołyński”, 1931, t. 2, s. 400; J. Gurba: *Z zagadnień kontaktów między kulturami w początkach epoki brązu na obszarze Europy środkowej* [w:] *I Międzynarodowy Kongres Archeologii Słowiańskiej*, t. 1, Wrocław—Warszawa—Kraków 1968, s. 296; T. Sulimirski: *Handel Troi z Europą*, „Teki Historyczne” 1966—1968, t. 15, s. 15.

³⁴ T. Dziekoński: *Metalurgia miedzi w osadzie kultury ceramiki wstęgowej malowanej w Złotej, pow. Sandomierz, oraz próba ustalenia pochodzenia przerabianego tam surowca*, „Studia z Dziejów Górnictwa i Hutnictwa” 1962, t. 7, s. 7—59.

Ryc. 7. Horodysko, pow. Chełm. Skarb z paciorkami „fajansowymi” wg Z. Ślusarskiego, 1971)

Horodysko, pow. Chełm. Der Schatz mit Fayenceperlen (nach Z. Ślusarski, 1971)

stwierdzona na osadzie kultury pucharów lejkowatych w Gródku oparta była zapewne na niedalekich złożach miedzi.

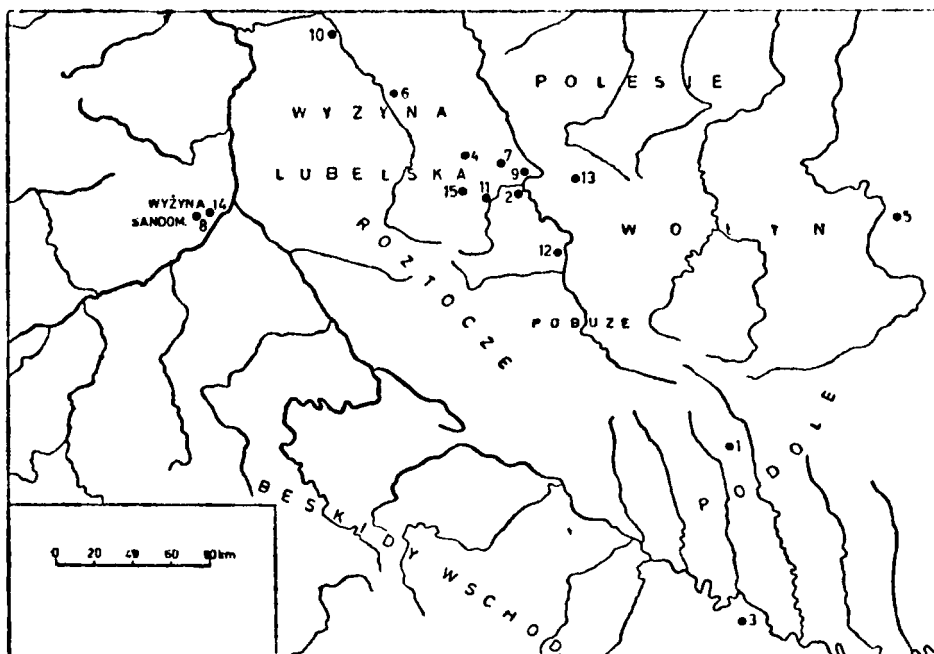
Na tym samym obszarze, jaki w II okresie neolitu zajmuje kultura wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej, kilka wieków później pojawia się kultura strzyżowska (ryc. 5)³⁵ i choć trudno w takim razie mówić o bezpośrednich nawiązaniach, nie można pominąć przeoczanego faktu występowania w materiałach obu kultur wielu wspólnych cech. Zwracał na to uwagę już T. Sulimirski³⁶, który jednak inaczej datuje obie kultury uważając, że jedna przeszła bezpośrednio w drugą. Częste wyposażenie w przedmioty miedziane grobów łączonych z kulturą strzyżowską oraz coraz częstsze odkrycia paciorków tzw. fajansowych na tym terenie (ryc. 6) związane jest prawdopodobnie z dalszą eksploatacją rodzimej miedzi. O bogactwie tego terenu świadczy znaleziony niedawno przez Z. Ślusarskiego³⁷ w Horodysku skarb paciorków „fajansowych” w liczbie około 1000 sztuk ukrytych w typowym naczyniu kultury strzyżowskiej (ryc. 7).

Eksploatacja wołyńskiej miedzi i możliwości uczestniczenia w handlu

³⁵ J. Głosik: *Kultura strzyżowska*, „Materiały Starożytne” 1968, t. 11, s. 7—114.

³⁶ Sulimirski: *op. cit.*, s. 233—238.

³⁷ Z. Ślusarski: *Dépôt de perles de faïence, Horodysko, distr. de Chełm*, „Inventaria Archaeologica” 1970, F. XXV, pl. 159.

Ryc. 8. Stanowiska i nazwy geograficzne wymienione w tekście;

1 — Bilcze Złote, rej. Borszczów, 2 — Gródek, pow. Hrubieszów, 3 — Horodnica, rej. Husiatyn, 4 — Horodysko, pow. Chełm, 5 — Hoszcza, m. rej., 6 — Jaszczów, pow. Lublin, 7 — Raciborowice, pow. Hrubieszów, 8 — Samborzec, pow. Sandomierz, 9 — Strzyżów, pow. Hrubieszów, 10 — Trójna, pow. Lublin, 11 — Werbkowice, pow. Hrubieszów, 12 — Zawisznia, rej. Sokal, 13 — Zimne, rej. Włodzimierz, 14 — Złota, pow. Sandomierz, 15 — Zuków, pow. Hrubieszów

Die im Text erwähnten Fundplätze und geographischen Namen

krzemieniem „nadbużańskim” stanowiła o zamożności ludu kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej, jak i późniejszych kultur rozwijających się na tym terenie (ryc. 8). Dla utrwalenia tej hipotezy konieczne są jeszcze dalsze specjalistyczne badania metaloznawcze.

РЕЗЮМЕ

Автор считает, что культура воłyньско-люблінської расписной кераміки образовалась на Воłyни на основе культуры линейно-ленточной кераміки, обогащенной элементами надтисской культуры (на территории Подолья), благодаря инвазии распространяющейся трипольской культуры. На территории Воłyни произошло смешение этих элементов и установились контакты с занимающей территорию Полесья культурой

гребенчато-накольчатой керамики. Культура воыинско-люблинской расписной керамики потом распространилась на Люблинскую возвышенность, достигая Сandomирскую возвышенность и задерживая колониальную экспансию II фазы леньдельской культуры на этой территории, где ее стоянки (сильно разбросанные) образуют так называемую группу Хоца-Вербковице.

Появление воыинско-люблинской раскрашенной керамики было связано с огромной привлекательностью этих районов для населения. Эксплуатация воыинской меди и участие в торговле кремнем, добываемом над Бугом, — все это решало как о зажиточности населения этого района, так и о богатстве поздних культур, развивающихся на этой территории.

ZUSAMMENFASSUNG

Es scheint, dass die Kultur der weissgemalten Keramik aus Wolhynien und aus der Lubliner Hochebene auf dem Grund der bandkeramischen Kultur entstand, die mit Elementen der Theisskultur von Podolien aus auf Wolhynien durch die Invasion der sich verbreitenden Tripoljekultur heruntergeschoben wurde. Auf dem Gebiet von Wolhynien kam es zur Auseinandermischung dieser Elemente und zur Anknüpfung der nahen Kontakte mit Kammkeramik von Polessje. Die Kultur der weissgemalten Keramik aus Wolhynien verbreitete sich anfangs auf das Gebiet der Lubliner Hochebene, bis zur Hochebene von Sandomierz vordringend, indem sie auf diesem Gebiet die Siedlungsexpansion der 2. Phase der Lengyely'er Kultur hemmte, wo ihre Stellungen in grosser Zerstreung, die sogenannte Hoszcza-Werbkowice-Gruppe bildend, auftreten.

Das Erscheinen der weissgemalten Keramik von Wolhynien und der Lubliner Hochebene auf Wolhynien war mit der grossen Atraktivität dieses Gebiets verbunden: die Förderung vom Wolhynienkupfer und die Teilname an dem Handel mit dem auf dem Buggebiet auftretenden Feuerstein bestimmten über den Wohlstand dieser Bevölkerung und über die Entwicklung der später auf diesem Gebiet entstandenen Kulturen.